

Resulullah'ın (s.a.a) Miracı

Abdullah Cevadi Amuli

Resulullah'ın (s.a.a) ilmî ve amelî mucizelerinden biri, ubudiyetinin sayesinde gerçekleşen “Miraç” olayıdır. Kur’ân ve hadisler, bu mucizeden azamet ve övgüyle bahsetmektedir. Resulullah’a (s.a.a) miraçta meşhut olan/gösterilen şeylerin bir miktarı, seyr-u suluk ehli için de gerçekleşebilir. Ama bu şühudun Resulullah’ta (s.a.a) asıl, saliklerde fer’î olmasının yanı sıra şühudun derecesi, miktarı ve nasıllığı açısından da farklılık vardır.

Resulullah'ın (s.a.a) miracını birkaç alanda incelemek gerekir:

- 1- Miraç, uykuda mı, yoksa uyanıkken mi gerçekleşti?
- 2- Resulullah'ın (s.a.a) miracı sadece ruhen mi, yoksa hem ruhen hem de cismen mi gerçekleşti?
- 3- Resulullah'ın (s.a.a) bu yolculuğu nereye kadardı, neler müşahade etti, neler getirdi?
- 4- Resulullah'ın (s.a.a) miracının kaynağı ve menşei neydi?

Bu yolculuğun (Miraç) boyutlarını ve özelliklerini tanımak, bu makama sahip olan Resulullah’a (s.a.a) tâbi olabilme imkânını ve ölçüsünü de belirleyecektir.

Ku’ran ve katî Sünnet, Miraç olayını belli ölçüde beyan etmiştir. Miraçta iki yolculuk söz konusudur: Biri, Resulullah'ın (s.a.a) Mescid-i Haram’dan, Beytü’l-Mukaddes’e yaptığı dünyevî seyr; diğeri ise Beytü’l-Mukaddes’ten Sidretü’l-Munteha’ya yaptığı semavî yolculuk. Dünyevî yolculuğunu İsrâ Suresi beyan etmekte, semavî yolculuğunu ise Necm Suresi açıklamaktadır.

Önce İsrâ Suresi’ndeki seyri açıklamaya çalışacağız:

“Noksan sıfatlardan münezzehtir kulunu geceleyin Mescid-i Haram’dan çevresini kutsadığımız Mescid-i Aksa’ya götüren!...”

Kur'ân-ı Kerim'de altı sure, “sebbehe” ve “yusebbihu” kelimeleriyle başladığı için bu surelere “Musebbehat-ı Sitte” adı verilmiştir. (Cuma, Tağâbun, Saff, Hadid, Haşr ve A'lâ sureleri). Allâme Muhammed Taki Meclisî (r.a) İsrâ Suresi'ni de bu musebbehat surelerinden saymıştır. Dolayısıyla yedi sure “tesbih”le başlamaktadır; ya mazi/geçmiş zaman fiil kipiyle (sebbehe) veya muzaree/gelecek zaman kipiyle (yusebbihu) veya mastar şeklinde (sübhan) zikredilmiştir. Rivayetlerde, Resulullah'ın (s.a.a) bu sureleri her gece uyumadan önce okuduğu beyan edilmiştir. Salik de her gece bu sureleri okuyarak Rabbin tesbih ve tenzihinin kendisinde tecelli etmesini sağlayarak tabiat âleminden hicretini gerçekleştirebilir.

*Miraç ol-
yında, Allah'ın
Subbuh ve Kud-
dus isimlerinin etkili
olmasından anlaşılı-
yor ki, tabiat âleminden
nezahet ve soyut-
lanma, bu yolculuğun kı-
lavuzu ve yol gösterici-
sidir. Bu yolculuğu tesbih
ve tenzihle kat etmek ge-
reker. Bu yolun yolcusu-
nun tabiat âleminden mü-
nezzeh olması, yani maddî
âlemden her türlü bağı-
nın kopması gerekiyor; bu
yolculuğun kendisi tabiat
âleminden münezzeh
olduğu gibi. Çünkü bu
yolun yolcusu tabiat
âleminden geçe-
cektir.*

İsrâ Suresi de tesbih ile başlamaktadır. Allâme Tabatabaî'nin tabiriyle, bu surenin çeşitli yerlerinde “hakk tesbih” zikredilmiştir. Surenin sonunun “tehmîd ve tekbir” ile bitmesi, bunun hakikatinde, hamd kalıbında tesbih olduğunu gösterir.

“Ve de ki: Hamd Allah’a ki oğul edinmemiştir kendisine ve saltanatta, tasarrufta ortağı yoktur ve aciz olmadığından yardımcıya da ihtiyacı yoktur...”¹

Ayetin muhtevası tesbihdir; çünkü Allah'ın çocuk sahibi olmadığını, ortak ve şerike sahip olmadığını ve zilletten münezzeh olduğunu beyan ediyor. Dolayısıyla bu tesbih ve tenzih, tehmîd ve tekbir kisvesinde beyan edilmiştir. Tekbir de tesbihin mısaklarındandır. Yani: “Allah, gerektiği gibi tanınmaktan ve vasfedilmekten daha yücedir!” Buna göre bu surenin büyük bir bölümünün muhtevası, Allah'ı tesbih etmektir.

Miraçta Esmâ-i Tenzihîyyenin Tecellisi

İsrâ Suresi tesbih ile başlıyor. Yani bu miraçta Allah'ın “Subbuh ve Kuddus” olmasının payı vardır. Bazı işlerde “tebareke ve teala”, bazılarında “kabz ve best” sıfatları söz konusu olduğu gibi, Allah'ın her bir isminin zuhuru vardır. Gerçi her ismi bütün kemalleri içinde barındırmaktadır; ancak isimlerin kesret makamında zuhuru ve tecellisi farklıdır. Her

¹ İsrâ, 111

işte Allah'ın isimlerinden bir ismi zuhur eder. Örneğin, “Şafi” ismi zuhur ettiği yerde, diğer isimleri de o ismin içinde gizlidir; nitekim diğer isimlerinden biri zuhur ettiği zaman, “Şafi” ismi de onun içinde gizli olur.

Mirac olayında, Allah'ın Subbuh ve Kuddus isimlerinin etkili olmasından anlaşıyor ki, tabiat âleminden nezahet ve soyutlanma, bu yolculuğun kılavuzu ve yol göstericisidir. Bu yolculuğu tesbih ve tenzihle kat etmek gerekir. Bu yolun yolcusunun tabiat âleminden münezzehtir olması, yani maddî âlemde her türlü bağının kopması gerekiyor; bu yolculuğun kendisi tabiat âleminden münezzehtir olduğu gibi. Çünkü bu yolun yolcusu tabiat âleminden geçecektir.

Öyleyse Hz. Peygamber'in (s.a.a) bu yolculuğunun mebd-i failisi, Subbuh ve Kuddus olan Allah'tır. Eğer Allah bir şahıs için Subbuh ve Kuddus ismiyle tecelli ederse, o insanın miracı gerçekleşir. Aksi takdirde Allah'ın teşbihî sıfatları tabiat âleminde de tecelli etmektedir.

“Saltanat, tasarruf ve tedbir elinde olan mabudun şanı yücedir, münezzehtir ve onun gücü her şeye yeter.”²

Üzerinde konuşulan konu mülk âlemi ise o zaman “tebareke” ve “teşbihî isimler” zikrediliyor. Ama melekût âlemi söz konusu ise o zaman “subhan ve tenzih sıfatları” tecelli etmektedir:

“Yücedir münezzehtir O mabud ki her şeyin tasarrufu ve tedbiri onun elindedir...”³

Allah, subbuh ismiyle tecelli etti mi diğer isimleri de subbuh ismi altındadır; **“Güzel isimler Allah'ındır...”** (Araf, 180). Elbette tecelligah ve mazhar olan şey, bütün özellikleri yansıtmaktan acizdir. Allah'ın sıfat ve isimleri sonsuz ve çeşitlidir, ama o sıfat ve isimler zatının sıfatıdır, zatı her yerde vardır öyleyse bütün kemalat her yerde vardır; eğer isimler arasında bir farklılık görülüyorsa, bu zuhur ve gizli olmasındadır, o isim ve sıfatın varlığında ve yokluğunda değildir.

Allah-u Teala, teşbihiye isimleri ile tecelli ettiği zaman, madde ötesindeki, gayb âleminden şühud âlemine tenezzül etmiş olur (indirmiş olur); eğer tenzihîye isimleriyle tecelli ederse, tabiat âlemini gayb âlemine götürmüş olur. Bazen insanı, kendi dergâhına götürür, bazen ise ilahi feyzi insana ulaştırır. Elbette ilahi feyzi salih insana verdiğinde madde ve tabiat âlemine ulaşmaya kadar tenezzül ettiriyor böyle olunca artık onun ilahi kokusu ve o gayb âlemindeki özelliğine sahip olmuyor, ama insan tabiat ve dünyadan kopup madde ötesine yolculuk yaptı mı “orda var olan hiç bir gözün

² Mülk, 1

³ Yasin, 83

göremeyeceği, hiç bir kulağın duyamayacağı, hiç bir kalbin hissedemeyeceği şeyleri” müşahade eder.!

Miracın “Mebde-i Faili”si ve “Mebde-i Kabil”si

İsrâ Suresi, iki nuranî tabirle bu iki mebde’ye işaret ediyor: Birinci olarak: “Subhanellezi esra” (Noksan sıfatlardan münezze olan götürdü), ikinci olarak da: “bi-abdihî” (kulunu) kelimesini kullanmıştır; “bi-Resulihî” (Resul’ünü) veya “bi-Nebiyihî” (Peygamber’ini) kelimelerini kullanmamıştır. Miraç olayında söz konusu olan, risalet veya nübüvvet değil; “ubudiyettir” (kulluk). Bu ayette Resulullah’a (s.a.a) insanlara tebliğ etmesi için bir hüküm indirilmiyor ki “Resulihî” tabiri kullansın. İnsanlara bir mesaj iletmesi söz konusu olunca, “Ya Eyyuhe’r-Resul” tabiri kullanılır.

Miracın “mebde-i kabil”si, salikin (yolcunun) ubudiyettir. Nebi, Resul ve diğer makamlar ubudiyetin gölgesinde vardır; ama bu, kim kul olduysa nebi ve resul olacak, anlamına gelmez. Lâyık olan salik, ubudiyeti sayesinde Subbuh olan Allah’a yaklaşmaktadır. “Subbuhun Kuddus” cümlesini ancak kendisini hatalardan ve günahlardan arındırmış kimse diyebilir. Batinî tahareten nasibini almamış kimse, “subhane rabbiye’l-A’lâ ve bi-hamdih” demiş olsa bile, bu zahiren tesbihdir; ama hakikatte tabiat âlemine gönül vermiş kimsedir.

Maksat şudur: Hz. Peygamber’in (s.a.a) miracının “mebde-i faili”si Allah’ın Subbuh olması olduğundan, miracı için bu failden yardım dileyen kimsenin, O’nu Subbuh sıfatıyla tesbih etmesi gerekir. Bunu da ancak tabiat âleminden kopmuş kimse yapabilir ve ancak halis kul tabiat âleminden kopabilir. Öyleyse Resulullah’ın (s.a.a) miraca kabiliyetinin kaynağı, onun halis “ubudiyettir.”

Tekâmül ve Yükselmenin Zamanı; “Gece”

İsrâ Suresi’nde hem miracın “mebde-i faili”si (götüren), hem “mebde-i kabil”si (giden) ve hem de gitme şartı belirlenmiş oluyor. Subbuh olan “Allah”

Miracın “mebde-i kabîlî”si, salikin (yolcunun) ubudiyetidir. Nebi, Resul ve diğer makamlar ubudiyetin gölgesinde vardır; ama bu, kim kul olduysa nebi ve resul olacak, anlamına gelmez. Lâyık olan salık, ubudiyeti sayesinde Subbuh olan Allah’a yaklaşmaktadır.

(...)

Batinî taharettten nasibini almamış kimse, “subhane rabbiye'l-A'lâ ve bi-hamdih” demiş olsa bile, bu zahiren tesbihdir; ama hakikatte tabiat âlemine gönül vermiş kimsedir.

götürüyor ve halis kul olan “Resul” gitmeyi kabul ediyor. Resul’e götürülme ve gitme liyakatini sağlayan ise, “halis ubudiyet”idir. Miraç, faile isnat edilirse, “esrâ” (yani götürdü) ve eğer kula isnat edilirse, “serâ” (yani gitti) şeklinde beyan edilir.

Miracın iki yönü vardır: Bir yönü Allah’a bağlıdır ki, buna “ifaze” denir; diğer yönü ise kula bağlıdır ki, buna da “istifaze” denir. Miracın vuku zamanını kul açısından ele alırsak, olay gece gerçekleşmiştir; ama faile (Allah’a) nispeti açısından, miracın gerçekleşmesinde gece-gündüz söz konusu değildir. Çünkü Allah’ın nezdinde (makamında) gece-gündüz diye bir şey yoktur.

Dolayısıyla bu ilâhî feyiz gece vuku bulmuştur. Çünkü söz konusu olay tabiat âlemine isnadı açısından değerlendirildiği için onun (miracın) gece gerçekleştiği ortaya çıkıyor. “Kulunu gece vakti götürdü.”

“İsrâ”, gece yapılan yolculuğa denir. “Esrâ” (Allah’ın götürmesi) ve “serâ” (Resul’ün gitmesi), “sâre” kelimesinden farklı bir manaya sahiptir. “Seyir”, ya yalnız gündüz yapılan yolculuğa veya gece-gündüz bir arada yapılan yolculuğa denir; ama “serâ” sadece gece yapılan yolculuk için kullanılır:

*Miracın iki yönü vardır:
Bir yönü Allah'a bağ-
lıdır ki, buna "ifaze"
denir; diğer yönü ise
kula bağlıdır ki, buna
da "istifaze" denir.
Miracın vuku zama-
nını kul açısından
ele alırsak, olay gece
gerçekleşmiştir; ama
faile (Allah'a) nis-
peti açısından, mi-
racın gerçekleşme-
sinde gece-gündüz
söz konusu değildir.
Çünkü Allah'ın nez-
dinde (makamında)
gece-gündüz diye
bir şey yoktur.*

"Ve ıştırken geceye (andolsun)"⁴

Hz. Ali'nin (a.s) nuranî sözlerinde de bu-
nun örneği görülmektedir:

*"Sabah olup gün ışıyınca halk, gece yol
alanları över."*⁵

Ayette geçen "leyle" kelimesi de, miracın
gece gerçekleştiğini teyit ediyor. "Leylen" ke-
limesinde bulunan "tenkir tenvini" de (tab'iz)
gecenin bir bölümünde gerçekleştirildiğine işa-
rettir. Yani bu azametli yolculuk, gecenin bir
bölümünde gerçekleşmiştir.

Miracın "mebde-i fail"si Subh, "mebde-i
kabil"si ubudiyet ve vuku bulduğu zaman ise
meşguliyetin olmadığı gecedir.

Allah-u Teala'nın geceye özel bir inayeti
vardır; ona ant içmektedir; **"andolsun ge-
ceye..."**

Allah'ın yemini, beyyine ve delil karşı-
sında edilen ant değildir. Mahkemede müş-
teki olan, delil ve şahit getirmek zorundadır,
inkâr eden ise yemin etmelidir. Allah'ın ye-
mini mahkemedeki yemin gibi değildir, bila-
kis delilin ta kendisidir; aynı güneş çıktıktan
sonra gündüz olduğunu iddia edenin güneşe
ant içmesi gibidir. Allah-u Teala insanların
ıslahı için gecenin bitişine, seher vaktine ant
içiyor. Bundan dolayıdır ki seher vakti kal-
kıp ibadete durmak, insanın ıslah olmasında
daha etkilidir.

Allah nezdinde gece-gündüzün hiçbir farkı
yoktur, ama münasip fırsatlar kulun kabiliyet
kazanmasını tamamlayıcı unsurdur. Gecenin
sakinliği kul için büyük bir fırsattır; çünkü gün-
düzleri insanın meşguliyeti pek fazladır.

⁴ Fecr, 4

⁵ Nehcülbelâğa, Hutbe, 160

“Şüphe yok ki gündüz, işin-gücün vardır.”⁶

Gündüzdeki uğraşlar insanın, iç düşmanını (batinî düşmanı) yenmesi için sakin ve huzurlu olmasını engeller. Ama insanın seher vakti Rabbiyle münacatı muhkem ve gece kalkışı sağlamdır.

“Şüphe yok ki geceleyin kalkmak, pek meşakkatlidir; fakat ibadet için pek uygundur.”⁷

Geceleyin insan sağlam adımlarla yürür, etkili ve kararlı konuşur; gerçi insan devamlı sağlam ve kararlı konuşmalı.

“Ey insanlar, çekinin Allah’tan ve sözün düzgün-doğrusunu söyleyin ki, O, yaptığımız işleri iyi ve düzgün bir hâle getirsin.”⁸

İhlâs, bilinç ve muhtevalı söz söylemektir “sedid”. Sedid niteliğinde söze sahip olmak, gece daha kolaydır. Salık tabiat âleminden melekût âlemine yükselecekse, en münasip vakit gecedir. Bundan dolayı miraç da gece gerçekleşmiştir. Aynı şekilde Kur’ân da gece nazil olmuştur:

“Şüphe yok ki Ku’ran’ı Kadir gecesi indirdik.”⁹

Tekâmül; gece de, gündüz de gerçekleşebileceği gibi, gece gerçekleşmesi daha muhtemeldir; ama gece de gündüz gibi karmaşık duygulara sahip olmamak şartıyla. İnsan hâlsiz ve uyuşuk olmamak için akşam az yemek yer, akşamın başlangıcında zihnini kurcalayacak söz dinlemekten ve konuşmaktan kaçınırsa, gece uyanışı onun tekâmülünü sağlar; aksi takdirde gündüz vakti zahirde olan “uzun meşguliyet”, gece de insanın batınında onu meşgul eder. “Uzun meşguliyet” ister gündüz zahirde olsun, ister gece batında, insanın tekâmülünü engeller.

Bütün vakitlerde, özellikle akşamın başlangıcında insan kendisini kontrol altında tutmalıdır. Baktıkları, duydukları, okudukları şeylerin doğru ve sahih şeyler olmasına dikkat etmelidir. Gün boyunca, özellikle akşam vakti istediği her şeyi duymak isterse, istediği her şeyi söylerse, istediği her şeye bakarsa, bu insan uyurken, vehim karışmış hatıralar yumağı ile uyur ki, bu vehim karışmış hatıraların her birisi rububiyet iddiasında bulunarak, “ene rabbukumu’l-a’la” nidasını yükseltir. Batıl düşünceler birbirleriyle çelişki ve savaş hâlinde olmalarıyla birlikte “küfür tek millettir” sözü gereği insana hücumda birlik ve beraberlik içindedirler; ne insanın sadık ve salih rüya görmesine

⁶ Müzzemmil, 7

⁷ Müzzemmil, 6

⁸ Ahzab, 70-71

⁹ Kadir, 1

müsaade eder, ne de seher vakti uyanmasına izin verirler. Gecesi, gündüzü gibi uzun meşguliyeti olanların, geceleri de gündüzleri gibi karanlıktır. Ama geceyi aydın tutanların gecesi de, gündüzü de nurlu ve aydındır.

Miraç Uyanık Bir Hâlde Gerçekleşti, Rüyada Değil

Resulullah (s.a.a) da, bütün insanlar gibi cisim ve ruha sahiptir ve her ikisiyle birlikte miraca çıkmıştır. Ayet: “Kulunu götürdü” buyuruyor, “kulunun ruhunu miraca götürdü” demiyor. “Abd” kelimesi, ruh ve beden birlikteliğine denir.

Göge yükselme, uyanık bir hâlde gerçekleşmiştir. Allâme Tabatabaî şöyle buyuruyor: “İnsanın rüyada miraca çıkması hüner değildir, bu gibi rüyaları herkes görebilir. Hâlbuki Allah-u Teala miraçtan azametle bahsediyor: ‘Noksan sıfatlardan münezzehtir kulunu geceleyin Mescid-i Haram’dan, çevresini kutsadığımız Mescid-i Akşa’ya götürün!...’ Bu ayette beyan edilen azamet ve yücelik, miracın rüyada gerçekleşmesiyle uyum sağlamıyor.”

Kur’ân, başka ayette Resulullah’ın (s.a.a) rüyada müşahade ettiklerini açıkça beyan ediyor:

“Hani Allah uykunda sana onların (düşmanların) az olduğunu göstermişti.”¹⁰

Diğer bir ayette Mekke’ye gireceğini ve nihaî zafere ulaşacağını beyan ediyor:

¹⁰ Enfal, 43

***Bütün vakitlerde,
özellikle akşamın
başlangıcında insan
kendisini kontrol
altında tutmalıdır.
Baktıkları,
duydukları,
okudukları şeylerin
doğru ve sahih
şeyler olmasına
dikkat etmelidir.***

Resulullah (s.a.a) da, bütün insanlar gibi cisim ve ruha sahiptir ve her ikisiyle birlikte miraca çıkmıştır. Ayet: "Kulunu götürdü" buyuruyor, "kulunun ruhunu miraca götürdü" demiyor. "Abd" kelimesi, ruh ve bedenin birlikteliğine denir.

"Allah, Resul'ünün rüyasını doğru çıkardı. Allah'ın izni ile güven içinde Mescid-i Haram'a gireceksiniz."¹¹

Ama İsrâ Suresi, miracın uyanık hâlde gerçekleştiğini göstermektedir.

Peygamber'in zevcesi Ümmü'l-Müminin Aişe'den nakledilen: "Miraç gecesi, Peygamber'in mübarek başı yastuktan hiç ayrılmadı!" rivayetinde ise, tarihî çelişkinin yanı sıra tefsirî tezat da görülmektedir.

Resulullah'ın (s.a.a) meşhur miracının bu rivayete dayanarak rüyada gerçekleştiğini söylemek mümkün değildir. Tarihî çelişki ise şudur: Aişe, Peygamberimizle Hicret'ten sonra Medine'de evlenmiştir. Hâlbuki miraç olayını anlatan İsrâ ve Necm sureleri Hicret'ten önce ve Mekke'de nazil olmuştur. Medine'de de başka miraçlar gerçekleşmiş olabilir; ama İslâm tarihindeki meşhur miraç, Mekke'de gerçekleşmiştir. Dolayısıyla Resulullah'ın (s.a.a) bu yüce ve azametli yolculuğunun rüyada gerçekleşme olasılığı, hem Kur'an'ın zahiriyle, hem de birçok sahih rivayetlerle bağdaşamamaktadır.

Miraç, uyanık hâlde gerçekleşmiştir uykuda değil; Mekke'de olmuştur, Medine'de değil; cismanî ve ruhanî gerçekleşmiştir, sadece ruhanî değil. Gerçi miraçta gaybî müşahade ve idrak, ruh ile gerçekleşir; aklî öğretilerle meşgul olan, aklî öğretileri canı ve ruhu ile anlar, cismi ile değil. Anlama ve idrak etmede, ruh cisimle beraberdir; ama bu öğretileri anlamada cismin bir fonksiyonu yoktur. Çünkü gaybî verilerin şühudu, keşfi ve idraki sadece ruha ait olan bir eylemdir.

Bütün öğretiler, ilm-i husulîden, ilm-i huzurîye, mefhumu idrakten mısdağın şühuduna, ilimden yakine, iştmeden kavramaya, ilmu'l-yakinden aynu'l-yakine ve oradan hakku'l-yakine ulaşma, bunların hepsi ruhun meziyetlerindendir. Tabii ki seyr-u suluk hâlinde olan insan, bütün bu merhalelerde cisimle beraberdir.

¹¹ Fetih, 27

Miraçta Resulullah İle Beraber Olanlar

Miraç hadislerinde, Masum İmamlar (a.s) Resulullah'tan (s.a.a) naklediyorlar ki, Resulullah şöyle buyuruyor:

“Bütün merhaleleri kat edip gökyüzünü geçtim, Beytü'l-Mamur'a ve Sidretü'l-Munteha'ya ulaştım. Ashabımdan bazıları benimle beraberdi. Üzerlerinde temiz ve yeni elbiseler olanlar geldiler; ama üzerlerinde yeni elbiseler olmayanlar kaldılar.”

Resulullah'ın (s.a.a) peşinden bu merhaleleri kat edenler, ismet ve taharet makamına sahip Ehlibeyt ve müminlerdi. Resulullah'a (s.a.a): “Miraçta Rabbu'l-Âlemin ile münacat ve konuşma yaparken Rabbu'l-Âlemin'in lehçe ve sesi nasıldı?” diye sorduklarında, Resul-u Ekrem (s.a.a) şöyle buyuruyor: “Allah-u Subhanehu ve Teala'nın konuşması ve sesini, Ali bin Ebu Talib'in ses tonuyla duyuyordum.” Allah'ın tekel-lümü, fiil-i vacip olduğundan, bu sıfatın ve fiilin mümkünü'l-vücut hâlinde zuhur etmesinin hiçbir sakıncası yoktur.

Rabbü'l-Âlemin'e uruc etmek/yükselmek, Resulullah'a (s.a.a) has bir olay değildir. Çünkü bu yüce makama ulaşmak, salık ve salih kulun ubudiyet ve velayetine bağlıdır. Eğer bir kul halis olursa, veliyyullah makamına ulaşır; neticede miraca çıkma yolu ona da açılmış olur.

Resulullah'ın (s.a.a) miraçtan, kullara ve yeryüzüne getirdiği namaz, bizlere miraca çıkmanın yolunu göstermektedir. Çünkü namazın nazil olması, yağmurun gökyüzünden yeryüzüne madde şeklinde (tecafi) inmesi gibi değildir; bilakis tecelli şeklindedir. Onun aslı ve hakikati ilâhî mahzende mahfuzdur. Yani Resulullah'ın (s.a.a) miraçta ulaştığı hakikat, ilâhî mahzende mahfuz olup tabiat âleminde sadece fer'i nazil edilmiştir. Öyleyse ayağın kaymaması şartı ile Hablullah'a/Allah'ın ipine sarılarak, bu yolculukta tabiat çukurundan kurtulup fer'î olan namaz ile onun ilâhî mahzende olan aslına ulaşılabilir. “Namaz müminin miracıdır.” hadisinin senedi eleştirilse de, namaz ile miraca ulaşmak şüphe götürmez bir gerçektir.

Şüphesiz Allah-u Teala, urucun (yüceliş) genel hatlarını, örnek sunmadan açıklamıştır. Resulullah (s.a.a), ilâhî ahkâmın zahirine amel etmekte örnek olup ona itaat edilmesi gerektiği gibi, batınî seyrinde de örnektir. Ayette buyuruyor:

“Bakmazlar mı göklerdeki ve yeryüzündeki saltanat ve hükümlerine?...”¹²

Yani “Neden melekûtî olmuyorsunuz?” buyuruyor ve melekûtî olmanın örneğini de bizlere sunuyor. Peygamber'in (s.a.a) melekûtî insan olduğunu beyan ediyor ve onu mülk, melekût, ceberut âleminde ve sidretü'l-muntehada uyulması gereken zat olarak tanıtıyor. Miraç ve melekût âleminde seyir yolu herkese açıktır; Peygamber'e uyup,

¹² Araf, 185

onun peşinden giderek hakikatlere ulaşılır. İsrâ Suresi'nin sonunda: "Allah duyan ve görendir." buyuruyor. Yani kendisine yalvaranların seslerinin arasından gerçek münacat edenlerin seslerini tanır, halis kulun yalvarışlarının yükseldiği kalbi görür.

Mescitten Miraca ve Özel Nişaneleri Görme

Söylenmesi gereken noktalardan biri de, miracın mescitten başlamasıdır: "Mescid-i Haram'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya..." Mescitler, yüceliği Allah'ın tekvini iradesiyle belirlenmiş has evlerdir.

"...Allah, oralarda, (o evlerde) adının yücelmesine ve anılmasına izin vermiştir ve oralarda, sabah-akşam onu tenzih edenler vardır."¹³

Aynı şekilde bu yolculuk gece meydana gelmiştir. Gerçi Allah-u Teala zaman ve mekândan münezzehtir, ama insanın ubudiyeti (kulluğu) mukaddes mekânlarda ve seher vakitlerinde daha fazla etkili olmaktadır. Aslında Allah'ın fiilî sıfatlarında bunun hiçbir fonksiyonu yoktur;

"Bir şeyi yaratmayı dilerse ona "ol" der hemen oluverir."¹⁴

Allah'ın her şeye tamamen ihtası vardır; ama mescidin ayrı bir özelliği vardır. Eğer bir kul tam manasıyla mescitli olursa, Allah onu yüceltir. Zira Allah bir evi yüceltti mi, o ev halkını da yüceltir. Mescitler, mukaddes mekânlar, Ehlibeyt'in (s.a) evleri, Kur'ân okunan evler, Nûr/36 ayetinin şamil olduğu nuranî evlerdir.

Miraç Konusunda Tamamlayıcı Noktalar

1- Kur'ân, Resulullah'ın (s.a.a) ilâhî ve semavî yolculuğunu İsrâ ve Necm surelerinde beyan ediyor. Bu yolculuğun rüyada olduğunu iddia edenler, aşağıdaki ayetleri delil göstermektedirler:

"Onlara vadettiğimiz azabı mutlaka sana gösteririz; gerçekten de bizim onlara gücümüz yeter."¹⁵

"...Biz sana gösterdiğimiz o görüntüleri, Kur'ân'da lanetlenen ağacı, ancak insanları sınamak için meydana getirdik..."¹⁶

¹³ Nur, 36

¹⁴ Yasin, 82

¹⁵ Zuhuruf, 42

¹⁶ İsrâ, 60

Ancak bu ayetlerin hiçbirisi, iddianın ispatı için delil gösterilemez. Çünkü “ru’yet” ve “gösterme” eylemi sadece uyku hâlinde gerçekleşmez. Eğer uyku hâlinde olduğu farz edilse bile, bu, “nişane ve ayetleri gösterme işinin” uyanık hâldeyken gerçekleşmesinin mümkün olmadığını göstermez. Çünkü yukarıdaki ayetlerin içeriği ve İsrâ ile Necm surelerindeki ayetlerden istifade edilen mana, her ikisinin de ispat makamında olduğudur. Usulcülerin deyimiyle iki müsbet delil, birinin ispatı diğerinin terk edilmesini gerektirecek şekilde birbirleriyle çelişki oluşturmazlar, her birisi kendi yerinde muteberdir. Yani miraç ve göğe yükselme hem uyanık bir hâldeyken gerçekleşebilir, hem de uykuda.

Resulullah'ın (s.a.a) miraçta nişane ve ayetleri görmesi, Hz. İbrahim'in (a.s) melekût âlemini uyanırken görmesi gibi de olabilir:

“Biz, gerçek ve şüphesiz bilgiye sahip olması için İbrahim’e göklerdeki ve yeryüzündeki kudret ve saltanatı, tasarruf ve hikmeti gösterdik.”¹⁷

Bedir Savaşı sahnesini uykuda görmesi gibi de olabilir:

“Hani Allah uykunda sana onların (düşmanların) az olduğunu göstermişti...”¹⁸

Dolayısıyla bu ayetlerin hiçbirisi, miracın uykuda olduğunu ispat etmez.

2- Resulullah (s.a.a) birçok defa miraca gitmiştir. Bunların hepsinin aynı olmadığı muhtemeldir. Bundan dolayı rivayetler arasındaki farklılıkları ve bazı ayetlerin zahirinin değişik algılanması veya Kur’ân müfessirlerinin beyan ettikleri farklı görüşler gibi zahirde tezat ve çelişkili olduğu sanılan ihtilafları, miracın birden fazla olması gerçeği ile bertaraf etmek mümkündür. Buna göre miraç konusunda; “Miraç, cismanî ve ruhanî mi gerçekleşti yoksa sadece ruhanî mi? Miraca ne ile gidildi? Miraca gidilen aracın özellikleri nelerdi? Miraç, uykuda mı gerçekleşti yoksa uyanık hâlde mi?” gibi konularda ihtilafın varlığı, miracın birden fazla gerçekleşmesi ile halledilebilir. Yani bazı miraçlar sadece ruhanî, bazıları hem cismanî hem de ruhanî olabilir. Bazıları araç ile bazıları vasıtasız olabilir. Bu araç bazen “Burak”, bazen “Refref”, bazen ise meleklerin kanatları, bazen de Cebrail'in kanadı olabilir. Tabii ki, bu araçların hepsinin tek bir yolculukta olduğu da düşünülebilir. Dünyadan likaullağa yapılan yolculukta birçok merhale ve derecelerin varlığı, her merhale ve aşamanın vasıta ile gidilebilecek merhaleye kadar farklı araçla gidilmesi gerektiğini ortaya koyuyor.

3- Miraca çıkmanın dünyevî yolculuğunun mebd-i failî ve mebd-i kabilî, Allah'ın Subbuh sıfatı ve Resulullah'ın (s.a.a) ubudiyeti sayesinde gerçekleştiği gibi, semavî yolculuğunun mebd-i failî ve mebd-i kabilîsi de bu iki sıfat (mebd-i failîde Subbuh

¹⁷ Enam, 75

¹⁸ Enfal, 43

mebde-i kabilîde ubudiyet) sayesinde gerçekleşmiştir. Birinci yolculuk İsrâ Suresi'nde, ikinci yolculuk ise Necm Suresi'nde açıklanmıştır:

“Andolsun yıldıza, battığı zaman. Arkadaşımız (Muhammed), gerçekten sapmadı ve batıla inanmadı. O kendi arzusuna göre de konuşmaz, sözü ancak vahyedilenden ibarettir. Ona öğretti kuvvetleri çok çetin olan.”¹⁹

Necm Suresi, Resulullah'ın (s.a.a) delalet ve sapmadan münezzeh olduğunu beyan buyuruyor. Allah'ın, ilâhî nimetler verdiği kişiler, sırat-ı müstakimde olmak gibi subutî sıfatların yanı sıra delalet ve sapmadan uzak olma ve ilâhî gazaba duçar olmak gibi selbî sıfatlara da sahiptirler.

“Bize doğru yolu göster, nimetlendirdiğin kişilerin yolunu; gazaba uğramışların değil, delaletle düşenlerin de değil.”²⁰

Resulullah (s.a.a), heva-hevese uymanın neticesinde düşülen delalet ve sapmadan arınıp kendisini ubudiyet sıfatıyla ziynetlendirme sayesinde ilâhî vahyi miraçta alma liyakatini kazanmıştır.

Miracın semavî boyutundaki mebde-i kabilîsini beyan etmede önemli bir nokta da şudur: Gerçi ubudiyet, gaybî öğretileri almada ortamı münasip kılıyor; ama kul-luğun bütün merhaleleri aynı değildir. Bazı merhaleleri, Allah'ın isim ve sıfatlarının bir bölümünü oluşturuyor; mesela Abdurrazzak, Abdussamed, Abdulkерim gibi. Bazı merhaleleri, “ism-i azam” veya “ism-i azim”dir, Abdullah gibi. Ama bazı merhaleleri “mutlak ubudiyet” belirten “Huve (Hu)” ile belirtilir. İsrâ Suresi'nin başlangıcında ve Necm Suresi'nde; **“Allah kuluna vahyini bildirdi.”²¹** “kulu” kelimesinin zikredilmesi, belirtilen ubudiyet merhalelerinin en yücesi ve en kâmilidir. Bundan dolayıdır ki Resulullah (s.a.a) miraçta ilâhî öğretileri sözlü olarak hiçbir vasıta olmaksızın Rabbü'l-Âlemin'den alabilmiştir. Miracın dışında hiçbir yerde bu gerçekleşmemiştir. Eğer o Hazret'e miraç dışında böyle bir inayet olmuş olsa bile, bu kesinlikle o mutlak ubudiyet hüviyetinin sayesinde.

Miracın mebde-i failisi, surenin devamında şöyle beyan ediliyor:

“Sonra yaklaştı, yakınlaştı. İki yay kaldı araları yahut daha da yakın.”²²

Burada beyan edilen Resulullah'ın (s.a.a) miracının zirvesi, “Sidretü'l-Munteha” olarak nitelendiriliyor.

¹⁹ Necm 1-3

²⁰ Fatıha, 5

²¹ Necm, 10

²² Necm, 8-9

Miracın ruhanî olduğunu aklî delil ile ispat etmek mümkündür ve naklî deliller de bunu tamamen teyit ediyor. Ancak miracın beden ve ruhla beraber olduğunu naklî delillerle ispat etmek kesin ve katî olmasıyla birlikte, aklî delille kanıtlamak öyle kolay değildir.

“En son sidrenin yanında, me’va cenneti de yanındaydı. Sidreyi, o sırada neler bürümüş kaplamıştı, neler.”²³

Cennetü’- Me’va’ya yakın olan Sidretü’l-Munteha, o azamet ve yüceliği ile gaybî nurun ihatasında ve ilâhî nurun gölgesinde kalmaktadır. O gaybî nuru ve o muhiti, “ma yağşa=o sırada neler bürümüş kaplamıştı, neler” tabirinden başka bir tabir beyan edemezdi. Çünkü böyle nuru tanımlamak mümkün değildir, sınırlamadan münezzehe, beyan etmekten uzaktır. Bu nur, her türlü sınır ve tavsif etmekten münezzehe olan Rabbü’l-Âlemin’in, Subbuh sıfatıyla beraberdir. Dolayısıyla Necm Suresi’nde beyan edilen miracın semavî bölümünde de mebd-i failî, İsrâ Suresi’nde beyan edilen miracın dünyevî bölümünde olduğu gibi Rabbü’l-Âlemin’in celal ve tenzih sıfatıdır.

4- Miracın ruhanî olduğunu aklî delil ile ispat etmek mümkündür ve naklî deliller de bunu tamamen teyit ediyor. Ancak miracın beden ve ruhla beraber olduğunu naklî delillerle ispat etmek kesin ve katî olmasıyla birlikte, aklî delille kanıtlamak öyle kolay değildir. İnsaflı bir mütefekkir, miracın cismanî olduğu konusunda dinî kaynaklara bağlı olmayı kendisine bir vazife görür. Miraç olayında da aynıdır; ruhanî miraç aklî delil ile ispat edilebilir ve naklî delil de bunu teyit etmektedir.

Cismanî miraç, maddî âlemdeki hareket ve eylemlerle ilişkili olduğundan, Mescid-i Haram’dan Beytü’l-Mukaddes’e yapılan yolculuk ve gökyüzündeki yolculuk, mümkün olan bir eylemdir. Çünkü bedenın dünyada ve gökyüzünde hareket etmesi imkânsız değildir. Ne bedenın gökyüzünde hareket etmesi muhaldir, ne de bedenın kısa sürede bu gökyüzü katmanlarını kat etmesi muhaldir. Gökyüzünde, hareket yeryüzünde hareket gibi aklî olarak mümkündür ve hiç mahzuru yoktur. Zira doğal yolculuğun şartı yavaş hareket etmek olmadığı gibi, hızlı hareket etmekte engel değildir. Eflaki ve gökyüzü katmanlarını aşip öteye geçmenin imkânsızlığı, geçmiştekilerin yanlış vehimlerinin ürünüdür. Uzun bir yolculuğu kısa müddette gerçekleştirmenin imkânsızlığını savunmak da, kabul edilemez bir düşüncedir. Mucize ve keramet sahibi insanlar için gökyüzündeki yolculuk, yeryüzündeki gibi basit ve kolaydır.

²³ Necm, 14-16

Sebe' Kraliçesi'nin tahtının, bir göz açıp kapama müddetinde Yemen'den Filistin'e getirilmesi mümkün olduğu gibi, Resulullah'ın (s.a.a) cismanî miracı da imkân dâhilindedir.

“Kitap’tan biraz ilmi olan kimse ise: ‘Gözünü açıp kapamadan ben onu sana getiririm!’ dedi.”²⁴

Öyleyse: “Bir anda uzun bir mesafeyi kat etmek mümkün değildir; dolayısıyla mi-raç cismanî değildir.” denilemez.

Bazıları eflakte, cismin nüfuz etmesinin mümkün olmadığını ve maddenin felekî katmanları geçip öteye geçmesinin muhal olduğunu, sadece yönleri sınırlandıran “felek-i eflak”ta geçerli olduğunu iddia etmişlerdir, diğer eflakte değil. Ama bu görüş de doğru değildir. Çünkü evvela, bu alanda uzman olan büyük muhakkik Nasiruddin Tusî: “Yön-leri sınırlandıran eflak ile diğer eflak arasında bu konuda hiçbir fark yoktur. Eflaki delip öteye geçmenin imkânsızlığını belirten delil (eğer doğruysa), bütün eflaki kapsar.” diyor. İkincisi; eğer bunu kabul edersek, o zaman Resulullah'ın (s.a.a) miracının nihayet noktasının felek-i azamdan aşağı olmasını kabullenmemiz gerekecektir.

Cismanî miracı tersim, tasvir ve beyan etmek için, Resulullah'ın (s.a.a) bedeninin latif olduğu tezini savunmak da yeterli değildir. Çünkü maddî beden, letafetin en son merhalesinde olsa ve ruha bağlılığının son merhalesine ulaşsa dahi, maddî ve hissî özelliklerini koruyarak misal âlemine giremezken, akıl âlemine girmesi nasıl düşü-nülebilir?

Bazıları şöyle demişlerdir: “Resulullah'ın zahiri batınının özü, batını zahiriyle müt-tehittir. O Hazret'in ruhu cisimleştiğinden ve cismi de ruhlaştığından bedeninin göl-gesi yoktur.” Bu yorum ve tahlil de sorunu çözmekten uzaktır. Çünkü mücerredin, bütün tecerrüt özelliklerini koruyarak tabiat âleminde var olması mümkün değildir. Aynı şekilde maddî bir varlığın, madde özelliklerini koruyarak -ne kadar latif olursa olsun- mücerret olan akıl âlemine gitmesi mümkün değildir. Eğer, beden letafetin-den maksat, beden tecerrüdü (soyutlaşması) ise, o zaman miracın sadece ruhanî ol-ması gerekiyor; çünkü maddenin letafeti, maddî bir varlığın, mücerret akıl âlemine gidebilmesini sağlamaz.

²⁴ Neml, 40

